

NEVĚDĚT JE NORMÁLNÍ

Glanc, Jana LeBlanc (20. února 2015)

Jen málokdo dnes přizná, že neví, i když o věci nemá ani páru. V kurzu je totiž vědět, znát, něco si myslet, mít na věci názor... My přiznáváme, že víme málo, ale jedno je jisté: připustit, že nevíte, rozhodně není takový průšvih, jak by se mohlo zdát.

Než se začtete do článku, udělejte si malý test. Přečtěte si následující příběh a poté odpovězte na několik otázek. Příběh zní: Malá Maruška jede s maminkou a s bratrem na pláž. Jedou červeným autem. Na pláži si zaplavou, dají si zmrzlinu, hrají si v písku a k obědu mají sendviče. A teď otázky: 1. Jakou barvu mělo auto? 2. Měli k obědu rybu s hranolky? 3. Poslouchali v autě hudbu? 4. Pili k obědu limonádu?

Máte výsledky? A? Pojdte si je porovnat se skupinou britských školáků, kteří tento úkol dostali v rámci výzkumu. Téměř všechny děti zodpověděly první dvě otázky správně („červenou“ a „ne“). Ale druhé dvě otázky jim dělaly problémy. Nedalo se na ně totiž odpovědět – v příběhu nezaznělo dost informací. Přesto na ně neuvěřitelných 76 % dětí odpovědělo „ano“ nebo „ne“. A vy možná taky.

Tento výzkum byl zveřejněný v knize *Myslete jako freak* (nakl. Paseka) a jeho autoři – ekonom a novinář – se jím snaží ilustrovat, jak složité je v dnešním světě přiznat, že nevíte. Nejen pro dospělé, ale i pro děti. „Říká se, že vyslovit ‚Miluju tě‘ je nejtěžší. S tím ale rozhodně nesouhlasíme!

Pro většinu lidí je mnohem těžší říct: ‚Já nevím.‘ Což je škoda, protože dokud si nepřiznáte, co všechno ještě nevíte, nezjistíte, co potřebujete,“ píše Steven D. Levitt a Stephen J. Dubner. Jakkoli vám to může znít absurdně, zkuste se nad tím zamyslet. Sama bych nespočetná, kolikrát v životě už jsem nevěděla (jedno, jestli význam cizího slova, které padlo na pracovní poradě, nebo jméno výherce nové reality show před kamarády v hospodě), ale předstírala jsem, že je to přesně opačně. Moje kamarádka v takové chvíli často reaguje, že si musí odskočit, načež – jak mi přiznala – si na toaletě googluje odpověď. „Nevědět nebo nemít názor na něco, čemu nerozumím, například proto, že je to složité? Člověk aby se za to pomalu styděl,“ řekla mi.

NEVĚDĚT JE SPRÁVNĚ Já tu odpověď ale nevím... Vážně, nevím,“ řekla jedna z nejvlivnějších žen světa, americká moderátorka Oprah Winfrey, v debatě se studenty jedné americké univerzity. Video je k dispozici na YouTube a v první chvíli se vám nebude chtít věřit, co slyšíte. Když se jí jedna ze studentek zeptá, co si slavná žena myslí o globálním oteplování, když přece v životě mluvila s tolika lidmi, kteří se jím zabývají, moderátorka protočí panenky, pokrčí rameny a bez zaváhání řekne, že sorry, ale že neví.

Pro mnohé z nás je něco takového nepředstavitelné.

Stačí pozorně poslouchat dnes večer v restauraci nebo se podívat, co se strhlo na sociálních sítích pár minut poté, co se na začátku ledna odehrál ve Francii teroristický útok na časopis *Charlie Hebdo*. Všichni věděli, a když nevěděli, tak si aspoň rychle něco mysleli – o islámu, terorismu, přistěhovalcích, multikulturních otázkách... Řeknete si, že jsou to „jen“ hospoda nebo „jen“ sociální sítě, jenže to není pravda. Pravidelně předstíráme, že víme víc, než je pravda. A i když nevíme, máme potřebu si alespoň o věcech něco myslet. Problém je, že s takovým přístupem jsme permanentně pod tlakem, který nás sužuje (co když nebudu vědět?),

a že tohle nepodložené „vědění“ může jednou nadělat – bohužel nejen v našem životě – pořádnou paseku. „Žijeme v době, kdy jsme neustále nuceni ‚být vidět‘. Prodávat sebe a své myšlenky. Být zapamatovatelní, úderní a vševědoucí,“ říká koučka Eva Marková a pokračuje: „Ať už mám ve svých kurzech učitele, prodejce zubních kartáčků, či manažera, všichni podléhají stejné panice – co když nebudu něco vědět! Protože je určitě někdo, kdo to ví. Dostáváme se tak pod úplně zbytečný tlak. Protože obecně vzato všichni toho daleko víc nevíme, než víme. A gratuluji všem, kterým se po přečtení téhle věty ulevilo.“

S vytvářením názoru je to podle Evy Markové trochu jiné. Názory nás řadí do určitých sociálních skupin, poskytují příslušnost a pocit kolektivismu. „Ne náhodou používáme slovní spojení ‚názorový proud‘. Kdo je se svými názory spíš osamocen, zase lépe upozorní na svoji odlišnost a originalitu. Často vyumělkovanou, ale jedinou, kterou má.“ **OBDIVUHODNÍ, NEBO BLBÍ?**

Můj kamarád mi nedávno položil zajímavou otázku. Šel na rande se ženou, která na jakousi zmínku o politice pronesla cosi ve smyslu: „Angela Merkelová – to je prosím tě kdo?“ Tomáš je zvláštní typ. Na jednu stranu obdivuje lidi, kteří jsou úplným opakem jeho samotného, například dokážou odložit noviny a určité informace prostě ignorovat, na druhé straně zalapal po dechu – může mít za partnerku ženu, která neví tisíckrát denně skloňované jméno německé kancléřky? Je její nevědění v dnešní době hodné obdivu, nebo spíš posměchu?

Jak říká Eva Marková, může být obojím, záleží na příjemci slov ‚já nevím‘. Jaký on sám je a nakolik si opravdu cení pravdy víc než přetvářky (což často tvrdíme, ovšem málokdy se podle toho chováme). „Asi nejhorší varianta je, že mnoho lidí drží tuhle informaci v hlavě jen proto, aby až se o ní bude zase někde mluvit, nebyli ‚za blbce‘, mohli přikyvovat, nebo se dokonce zapojit do hovoru. Hodně z nás si myslí, že když máme určitý společenský status, měli bychom být schopni umět mluvit o všem. S tím souvisí potřeba vědět i mít názor a tento případ to krásně vystihuje. Fakticky, pro svůj bezprostřední, každodenní život, nepotřebuje znát jméno Angela Merkelová 99 % z nás. Valná většina si ho ale pamatujeme, protože... Co kdyby?“ říká Eva Marková.

Potřeba vědět a něco si myslet je samozřejmě ovlivněná naší prací, okruhem přátel, ale i vlastním pohledem na svět a tříděním, co je podstatné, a co nikoli. Mimochodem, nejde jen o to, že víme o okolním světě méně, než předstíráme, ale my víme i o sobě samých pramálo. Většina lidí selhává při zdánlivě jednoduchých úkolech – odhadnout své nadání, to, co je bude bavit, atd. Svědčí o tom další příklad z knihy Mysli jako freak – když byli respondenti jednoho výzkumu požádáni, aby zhodnotili své řidičské dovednosti, přibližně 80 % jich uvedlo, že jsou nadprůměrné. Jak pak můžeme s takovou razancí, jakou někdy používáme, hodnotit svět kolem sebe a události v něm? **JAK SE NAUČIT ŘÍKAT NEVÍM?**

Pokud je důsledkem předstírání, že něco nevíme, a potřeby něco si myslet neustálý životní neklid a další problémy, proč to stále děláme? Podle autorů „freakovské“ knihy je vysvětlení jednoduché – cena za prohlášení „já nevím“ je většinou vyšší než cena za fabulování. Prakticky nikdo totiž není motivovaný k tomu, aby vás chtěl potopit, když předstíráte, že víte, ale ve skutečnosti nemáte páru. Naopak když otevřeně přiznáte, jak to je, chce to „koule“, ustát věty typu: „Počkej, jak jako nevíš? To si děláš...!“

Otázka je: „Co s tím?“ Dá se v dnešní době vůbec naučit říkat „nevím“ s hrdostí? Eva Marková odpovídá, že nejdůležitější je to alespoň zkusit. Už první „nevím“ může velmi změnit život.

„Pomůže položit si občas otázku ‚a proč bych právě tohle měla vědět?‘. Kdo si dovolí nevědět, je v daleko větší pohodě a klidu. Vystoupí totiž ze spletné pavučiny předpokladů o tom, co všechno by vědět měl, aby obstál tam nebo zaujal toho a toho,“ říká koučka. Vedlejším produktem zklidněné hlavy bude i vyšší sebevědomí. A jestli nechcete říkat jen prosté „nevím“, zkuste za to dodat „ale možná to zjistím“.

Možná vás nakonec překvapí, jak lidé pozitivně reagují (stačí pustit video s Oprah Winfrey několika přátelům a sledovat jejich reakci). A že vám kvůli tomu možná uteče vztah? Možná ano.

Ale chtěli byste vůbec takový, kde nemůžete být ani vteřinu sami sebou? Mimochodem, jak správně podotýkají autoři knihy, kterou jsem v tomto článku hojně citovala, přiznáním „já nevím“ si můžete vybudovat dobrou strategickou výhodu. Až totiž příště budete v opravdové bryndě kvůli nějaké důležité otázce, na kterou neznáte odpověď, něco si vymyslete a všichni vám budou věřit. Protože vy jste přece ten, kdo je dost šílený na to, aby přiznal, že neví...